

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף כד

משנה: המשנה תתבאר בגמ'.

גמרא: הגמ' מביאה ברייתא המבארת את המשנה: ת"ר, כהנים במומין פסולים, בשנים כשרים: הכהנים נפסלים לעבודה במקדש אם יש בהם מומים מסויימים, אבל הם כשרים לעבודה גם אם אינם בין גיל שלושים לחמישים. לויים במומין כשרים בשנים פסולים: ואילו הלויים דינם להיפך, הם לא נפסלים לעבודה אם יש בהם מום, אבל כשרים לעבודה רק בין גיל שלושים לחמישים. נמצא כשר בכהנים פסול בלויים, כשר בלויים פסול בכהנים.

שאלה: מנה"מ (מנא הני מילי)? מהיכן לומדים זאת?

תשובה: דת"ר: נאמר בתורה "זאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם מִבְּנֵי חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְנִמְעָלָה יָבוֹא לְצִבְאָה צָבָא בְּעֶבְדַת אֱהֹל מוֹעֵד" (= הגמ' להלן תבאר שהלוי היה מתחיל ללמוד את העבודה בגיל 25, ומגיל 30 היה מתחיל לעבוד), "זאת" משמעותו למעט, א"כ מה הוא בא למעט? התשובה היא - שכיון שנאמר "ומִבְּנֵי חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצָּבָא הָעֶבְדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד", ומכאן אנו לומדים שהשנים פוסלים בלויים (= שמוותר להם לעבוד רק בין השנים 30-50), א"כ לכאורה יש לנו לעשות קל וחומר - ומה כהנים שאין השנים פוסלים בהן (= יבואר להלן מהיכן לומדים זאת) בכל זאת מומים פוסלים בהן, לויים שהשנים פוסלים בהם בוודאי שיהו המומים פוסלים בהם! לכך נאמר המיעוט של "זאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם" ללמדנו שרק "זאת" ללויים, דהיינו רק השנים פוסלים בהם, אבל אין אחרת ללויים, דהיינו אין המומים פוסלים בהם.

שאלה: יכול יהו הכהנים פסולין בשנים? כמו הלויים. והלא דין הוא: ולכאורה יש לנו ללמוד זאת בקל וחומר - ומה לויים שאין המומים פוסלים בהם בכל זאת שנים פוסלים בהם, כהנים שהמומים פוסלים בהם בוודאי שיהיו השנים פוסלים בהם!

תשובה: ת"ל אשר ללוים ולא אשר לכהנים: בפסוק שם נאמר "זאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם", וקטע זה מיותר כיון שכל הפרשה שם מדברת בלוויים, והתורה היתה צריכה לכתוב רק את המשך הפסוק "מִבְּנֵי חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה...". אלא זה נכתב כדי ללמדנו שהפסול של שנים נאמר רק בלוויים ולא בכהנים.

שאלה: יכול אף בשילה ובבית עולמים כן? אולי גם במשכן שהיה בשילה וכן בבית המקדש, ששם הלוויים עבדו רק כשוערים ומשוררים ולא היו נושאים משאות בכתפיהם (לעומת המשכן במדבר שהיו נושאים את המשכן במסעות), השנים פוסלים בלוויים?

תשובה: תלמוד לומר "מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בְּנֵי חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל הַבָּא לְעֵבֶד עֲבֹדָת עֲבֹדָה וְעֵבֶדֶת מִשָּׂא בְּאֵהָל מוֹעֵד", לא אמרתי שהשנים פוסלים בלוויים אלא בזמן שהעבודה בכתף, אבל במשכן שילה ובבית המקדש שלא היתה שם עבודת כתף אין השנים פוסלים בלוויים.

*

כתוב אחד אומר: בפסוק אחד נאמר "זאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם מִבְּנֵי חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יָבֹא לְצָבָא וְצָבָא בְּעֹבְדֵת אֵהָל מוֹעֵד", ואילו בפסוק אחר נאמר "מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בְּנֵי חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל הַבָּא לְעֵבֶד עֲבֹדָת עֲבֹדָה וְעֵבֶדֶת מִשָּׂא בְּאֵהָל מוֹעֵד", אי אפשר לומר שלשים שהרי כבר נאמר עשרים וחמש! וכן אי אפשר לומר עשרים וחמש שהרי כבר נאמר שלשים! הא כיצד? בגיל 25 הלוי מתחיל ללמוד הלכות עבודה, ובגיל 30 מתחיל לעבוד.

מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו (= שלומד ושוכח) במשך חמש שנים, שוב אינו רואה.

ר' יוסי אומר ג' שנים: במשך שלוש שנים צריך שיראה סימן יפה במשנתו, שנאמר לגבי נבוכדנצר שציווה להביא לפניו ילדים "וּלְגַדְּלֵם שָׁנִים שְׁלוֹשׁ" (= 3 שנים), וזאת כדי "וּלְמַדֵּם סֵפֶר וּלְשׁוֹן כְּשָׂדִים".

ואידך, שאני לשון כשדים דקליל: הסובר שצריך ללמוד חמש שנים דוחה את הראיה מנבוכדנצר, לפי שלשון כשדים קל ללומדה ודי בשלוש שנים, אבל בשאר דברים צריך חמש שנים.

ואיך, שאני הלכות עבודה דתקיפין: ורבי יוסי הסובר שצריך ללמוד שלוש שנים דוחה את הראיה ממה שנאמר לגבי הלויים, לפי שעבודת הלויים היא עבודה קשה, שהם צריכים לפרק את המשכן, ולהעמידו, ולהעמיד את קרסיו וקרשיו, ולשיר על הקרבן בפה ובכלי, ולכן צריך חמש שנים, אבל בשאר דברים די בשלוש שנים.

*

ת"ר כהן משיביא שתי שערות...

בד"א: במה דברים אמורים שהשנים פוסלים בלויים? באהל מועד שבמדבר, אבל במשכן שילה ובכית במקדש אין הלויים נפסלים אלא בקול, דהיינו אם אינם יכולים לשיר בקול אחד.

א"ר יוסי מאי קרא? מהיכן אנו לומדים שלויים נפסלים בקול? שנאמר "וַיְהִי כְאֶחָד לְמַחְצָרִים וְלְמַשְׁרָרִים לְהַשְׁמִיעַ קוֹל אֶחָד", משמע שאפילו לויים זקנים צריך לבשם את קולם שיהיה נראה כקול אחד, ואם אינם יכולים הרי הם פסולים.

*

עד שיזקין: למדנו בברייתא שכהן כשר לעבוד בבית המקדש עד שיזקין. הגמרא מבארת מהו 'שיזקין'?

עד כמה? אמר רבי אלעא אמר ר' חנינא עד שירתת: ידיו ורגליו רועדים.

תנן התם בעל קרי שטבל: אדם שיצאה ממנו שכבת זרע טמא ב'טומאת קרי' ועליו לטבול במקוה כדי להיטהר. אמנם יש לחשוש שנשארה טיפה כלשהי שלא יצאה ונשארה בפי האבר, ואחר כך כשהוא ישתין היא תצא והיא שוב תטמא אותו. ולכן עליו להשתין לפני שהוא טובל, אבל אם טבל קודם לכן ואחר כך השתין הוא נטמא שוב. לדעת ת"ק הדין כן בכל אדם. אבל לדעת ר' יוסי יש לחשוש כן רק באדם ילד (= צעיר) חולה, או בזקן, אבל בילד בריא אין לחשוש שלא יצאה כל השכבת זרע (ולכן גם אם הוא השתין אחרי הטבילה הוא טהור). הגמרא מבארת מהו 'ילד'?

"ילד" עד כמה? אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא כל שעומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו. אמרו עליו על רבי חנינא שהיה בן שמונים שנה והיה עומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו.

אמר רבי חנינא חמין ושמן שסכתני אמי בילדותי הן עמדו לי בעת זקנותי: המים חמים שאימי רחצה אותי בילדותי וכן השמן שהיא סכה אותי, הם גרמו לי להיות בריא בזקנותי.

*

תנו רבנן. נתמלא זקנו: רק לאחר שנתמלא זקנו של אדם צעיר, הוא ראוי להיות 'שליח ציבור' - להיות ממונה על מה שהציבור צריך (כי אין כבוד הציבור שאדם שאין לו זקן יהא ממונה עליהם). כגון לתקוע בשופר או לנדות את מי שחייב נידוי. וכן הוא ראוי לרדת לפני התיבה בתפילה (מה שנקרא בימינו שליח ציבור), וכן אם הוא כהן הוא ראוי לישא את כפיו. אבל מאימתי הוא כשר לעבודת בית המקדש אם הוא כהן? לדעת ת"ק מספיק שיביא שתי שערות, ולדעת רבי בגיל עשרים.

א"ר **חסדא מאי טעמא דרבי? זכתיב ויעמידו את הלויים וכו'.** בפסוק כתוב שהם היו בני עשרים כשהם באו לעבוד את מלאכת בית ה'.

ואידך: ואילו ת"ק החולק על רבי יוסי סובר שכתוב בפסוק "לנצח" והיינו שמדובר דוקא על עבודות כבודות, אבל לסתם עבודת בית המקדש מספיק שתי שערות.

קושיא: **והא האי קרא בלויים כתיב!** הרי הפסוק הנ"ל "ויעמידו את הלויים" מדבר על לויים, ובלויים שנים לא פוסלים (כפי שלמדנו למעלה). תירוץ: **כדרכי יהושע בן לוי:** שאמר שב-24 מקומות נקראו הכהנים בשם "לויים", כמו שכתוב "והכהנים הלויים בני צדוק" והרי צדוק היה כהן ולא לוי, אלא שהם נקראו 'לויים' על שם השבט שלהם 'שבט לוי'.

*

תנו רבנן. "איש מזרעך לדורותם": הפסוק מדבר על כהן שיש בו מום שהוא פסול לעבודה. ומדויק מהפסוק שדוקא 'איש' גדול יש בו חילוק בין אם יש בו מום שהוא פסול, לאין בו מום שהוא כשר. אבל קטן פסול לעבודה אפילו אם הוא תמים בלי מום.

ממשיכה הברייתא: מאימתי כשר לעבודה? משיביא שתי שערות, אבל אחיו הכהנים אין מניחים אותו לעבוד עד שיהא בן עשרים. עד כאן הברייתא.

איכא דאמרי: יש מפרשים שהברייתא סוברת כרבי. ולפי זה גם רבי מודה שכהן שהביא שתי שערות כשר לעבודה אפילו מדרבנן, אלא 'שהכהנים לא מניחים אותו לעבוד עד גיל עשרים' כלומר לכתחילה אין לעבוד עד גיל עשרים. ומה שאמר רבי למעלה 'בן עשרים' הכוונה שאחיו הכהנים לא מאפשרים לו לעבוד לכתחילה, אמנם אם עבד עבודתו כשרה אפילו מדרבנן.

ואיכא דאמרי: שהברייתא סוברת כרבנן. ולפי זה אפילו רבנן מודים שלכתחילה אין לעבוד עד גיל עשרים, אמנם אם עבד כבודתו כשרה. ואילו רבי סובר שמדרבנן פסול לעבוד עד גיל עשרים אפילו בדיעבד.

משנה: טהור בכלי חרס: מה שטהור בכלי חרס טמא בשאר כל הכלים, ומה שטהור בשאר הכלים טמא בכלי חרס. והגמרא תבאר.

נמרא: תנו רבנן אויר כלי חרס: לכלי חרס יש דינים מיוחדים שאין בשאר הכלים. כלי חרס נטמא מאוירו - כגון שתלה שרץ בחוט והכניסו לתוך אויר הכלי חרס, אפילו אין השרץ נוגע בכלי, הכלי חרס נטמא. לעומת זאת אם נגע שרץ בגב הכלי חרס, כלומר בדפנות הכלי מבחוץ, הכלי חרס טהור.

ואילו בשאר הכלים הדין הפוך. אם נכנס שרץ לאויר הכלי בלי לגעת בו, הכלי טהור. ואם נגע שרץ בדופן הכלי מבחוץ, הכלי טמא.

מנהני מילי? דתנו רבנן "תוכו וכו'": נאמר בכלי חרס "וְכֹל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ ... יִטְמָא". ללמד שאפילו לא נגעה הטומאה בתוך הכלי הוא נטמא.

הברייתא שואלת מניין שהפסוק מדבר על מקרה שלא נגעה הטומאה בתוכו? ורבי יונתן בן אבטולמוס מבאר. בפסוק הנ"ל "וְכֹל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ, כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא" יש שני חלקים. החלק השני מדבר על הדין 'לטמא' - איך הכלי חרס מטמא את מה שבתוכו, על כך נאמר "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא". והחלק הראשון מדבר על הדין 'ליטמא' - איך הכלי חרס נטמא מהשרץ, על כך נאמר "וְכֹל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ". ואנו דורשים גזירה שוה בין הדינים. כמו

שהדין שכלי חרס מטמא את מה שבתוכו הוא אפילו שהשרץ לא נוגע באוכל אלא רק מהאוויר, כך גם הדין שהכלי נטמא הוא אפילו רק מהאוויר.

והתם מנלן? אך מניין לנו שבלטמא את מה שבתוכו אין צורך שהשרץ יגע באוכל?

מבאר רבי יונתן התורה אומרת "כל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא" דהיינו שהתורה מעידה שכל מה שנמצא בתוך הכלי נהיה טמא אפילו אם הכלי מלא גרגירי חרדל. והרי אם הטומאה עוברת רק במגע של הכלי שרץ, לא יתכן שכל גרגירי החרדל יהיו טמאים. כי למרות שהגרגירים שלמעלה נטמאו מהשרץ, אבל שאר הגרגירים אמורים להיות טהורים, כי אין אוכל מטמא אוכל. אלא בהכרח שכל מה שבתוך הכלי נטמא מהאוויר של הכלי על ידי השרץ.